

TOPONÍMIA SOBRE LES ERES DELS VOLTANTS DEL NUCLI URBÀ DE LLUCMAJOR

Celso Calviño Andreu i Joan Clar Montserrat

XVII Jornada d'Antroponímia i Toponímia. Santa Margalida, 2004

Aquests anys passats, mentre dúiem a terme el treball de camp pel terme llucmajorer investigant i catalogant les barraques de pedra en sec, aprofitàvem les xerrades per recollir els topònims que els entrevistats, la majoria d'ells pagesos, ens anaven anomenant. Quan ens parlaven de barraquetes apropades al poble de Llucmajor normalment les relacionàvem amb basses, cisternes i eres. Així, de tota la recollida toponímica, com ens indica el títol de la present comunicació, ens van cridar l'atenció els que feien referència a les eres que envoltaven el nucli urbà de Llucmajor.

Les entrevistes orals creiem que són una bona font per recollir molts de topònims que d'altra forma quedarien oblidats i enterrats pel pas inexorable del temps. En aquest cas, la recollida toponímica ha estat duta a terme de forma indirecta ja que no era la nostra primera intenció centrar-nos en aquesta recerca. Però quan ens implicàrem en aquesta tasca tractàrem que el treball fos el més complet, exacte i rigorós possible. Com que la majoria de topònims feien referència als propietaris, els hem comparat amb els noms i llinatges corresponents, així com amb la parcel·la del polígon del que era titular i propietari. En els casos que no coincidien el nom de propietari amb el topònim, hem cercat el parentiu que podia tenir amb ell o si la finca havia estat venuda.

Per remarcar la importància que donam a la informació oral per a la recollida toponímica, voldríem esmentar una cita de Ramon Amigó, segons ell: «*Per on s'ha de començar? Per l'enquesta oral o per la lectura de papers? La resposta no planteja dubtes. Cal començar per l'enquesta oral. Hi ha una bona colla de noms que designen coses, si es vol petites, físicament, que es van perdent a mesura que la gent vella desapareix. La societat està en un procés accelerat de canvis. Un factor que pot contribuir a la desaparició de noms és la rapidesa amb què la gent circula, actualment. Convé, doncs, d'emprendre les enquestes orals sense pèrdua de temps...*».¹

En aquest sentit ens hem preocupat per localitzar-los i situar-los en un mapa, a més de relacionar-los amb l'ús de l'espai a l'actualitat i en el passat. Fa temps que sabíem que a un

---

¹ Amigó, R. (1999): *Introducció a la recerca en toponímia i antroponímia*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Barcelona.

determinat lloc el coneixien com «*s'era d'en...*» però ho teníem com un cas particular i el no conèixer-ne d'altres no ho relacionàvem amb el fet que ara descriurem. Fou quan vàrem començar a trobar-ne d'altres que deduírem que no era un cas aïllat sinó que en temps passat l'existència d'eres era un fet comú dins el paisatge dels voltants de la vila llucmajorera.

Com diu A. Ordines: «*I no podem oblidar que l'autèntica toponímia és la que estudia els noms de lloc en relació a la seva ubicació geogràfica, perquè els noms de lloc no sorgeixen de forma aleatòria, sinó que són producte d'alguna de les característiques, físiques o humanes, del territori que designen*».² El cas de les eres n'és una bona mostra.

Però abans de parlar pròpiament de la toponímia de les eres dels voltants del casc urbà de Lluçmajor ho volem fer primerament en un sentit genèric de les que trobam per les possessions d'aquest terme, que igualment com les de la resta de Mallorca, per tenir la terra de conreu concentrada al voltants de les cases, disposaven de la seva pròpia era. Aquesta, com tots sabem, és un cercle de pedres on es duia a terme la feina del batre, tasca que consisteix en separar la palla del gra. En el cas de Lluçmajor es batia blat, civada, ordi, faves, ciurons i xítxeros.

A quasi totes les possessions llucmajoreres el topònim es presenta com a *Tanca de s'Era* ja que aquesta estava situada a dins un lloc tancat de paret seca per evitar l'entrada del ramat. En algunes ocasions el topònim apareix solament com *s'Era*, és el cas de les possessions del Cap Blanc, Son Garcies de sa Cabana, Son Garcies de sa Mel, Son Cortera d'en Cardell, es Pujol, Son Garau i Son Font. Un cas especial és el de la possessió de Son Reinés on n'hi ha dues, *s'Era de ses Cases* i *s'Era des Roters*, en aquesta darrera hi batien tots els roters de la finca. Això no passa a cap altra possessió ja que els roters batien a les seves pròpies eres que, segons les nostres investigacions eren comunals i estaven devora una de les barraques principals o conjunt de barraques, com passa per exemple a s'Àguila des Borrassos. Un altre topònim diferent és el de *s'Era de Son Cortera*, on al genèric «era» s'uneix amb el determinant que fa referència al nom de la possessió. *S'Era de Gomereta* per distingir-la de *s'Era* de la possessió de Gomera que està a veïnat i molt apropada a ella. També trobam *sa Tanca Llarga de s'Era* a Païssa, el genèric ens indica la forma llarguera del lloc on està ubicada. *S'Era Vella* per distingir-la d'una altra més moderna a la possessió des Rafal Nou. A Son Garcies de sa Mel hi trobam un topònim relacionat amb les eres: *ses Tanquetes de s'Era* i a Can Garraseca *s'Hortal de s'Era*.³

Durant aquests segles passats, trobàvem a Lluçmajor, a més dels propietaris de grans finques, uns altres pagesos que també disposaven d'una certa posició social i d'un benestar econòmic, indubtablement no tan alt com aquests primers que eren grans latifundistes. La diferència més accentuada respecte dels primers a més del capital immoble era que no tenien les seves terres concentrades al voltants de la casa de possessió sinó dispersades per tot el terme municipal. Aquests eren coneguts com «pagesos de mitja mà». Les finques que tenien podien oscil·lar entre tres o quatre quartons i una o dues quarterades repartides per diferents establits. Aquesta circumstància feia que haguessin de disposar d'un tros de terra apropat a la vila on després de la segada hi duïen les garbes de totes les seves finques. Allà hi tenien una era amb una bassa o petita cisterna necessària per a la feina del batre i en certes ocasions una petita barraca.

D'eres als voltants del nucli urbà de Lluçmajor en trobam a:

La punta i als voltants que hi ha entre la carretera de Campos i la de Porreres, es

² Ordines, A. (2001): *Geografia i toponímia a les Illes Balears*. Editorial Moll. Palma. Pàg. 30.

³ Revista *Lluçmajor de Pinte en Ample*, anys 1993 / 2000.

coneix actualment amb el topònim de *ses Eres*, la qual cosa ens demostra que n'hi havia. Segons la nostra investigació hem pogut localitzar en aquest redol: *s'Era des Pagès des Gomeles (1)*, *s'Era de Cas Pubil Genovoi (2)*, *s'Era de Can Serra (3)*, *s'Era de Cas Roig Espardenyer (4)*, *s'Era de Ca na Llúcia Robeta (5)*, *s'Era de Can Ripoll (6)*, *s'Era de Ca na Bel Cifre (7)*, *s'Era de Son Fullaneta (8)*, *s'Era de Can Telm Roig (9)*, i *s'Era de Can Monserrat Pastor(10)*.

Seguint per la carretera de Campos podem citar, *s'Era d'en Toni Mostaxet (11)*, *s'Era d'en Llorenç Verdigo(12)*, *s'Era de Ca na Jaumeta Magrana (13)*, *s'Era de Can Lluc Barca (14)*, *s'Era d'en Miquel Fullaneta (15)*, *s'Era de Can Güells (16)*, *s'Era de Can Batlet (17)*, *s'Era de Ca n'Eixut (18)* i *s'Era de Can Serra*.

Al final del carrer d'Orient quasi arribant a l'avinguda de Ramon de Sant Martí hi havia *s'Era de Can Pintor (19)* i *s'Era des Molí d'en Dragonet (20)*.

En el camí de Porreres hi havia, *s'Era de Cas Roig Rubert (21)*, *s'Era des Porrerenc (22)*, *s'Era de Cas Potecari Set (23)*, *s'Era d'en Francesc Rubert «Melet» (24)*, *s'Era d'en Macià Diego (25)*, *s'Era de Son Garcia (26)*, *s'Era des Roget Pizà* i *s'Era d'en Taverner*.

En el camí comprès entre el camí Vell de Gràcia i l'avinguda de Ramon de Sant Martí, així com anant cap a dins es Vinyet d'en Canals hi havia *s'Era de l'Amo en Pere Tortugueta (27)*, *s'Era de Can Toni Furia (28)*, *s'Era d'en Damià Bessó (29)*, *s'Era des Sabater Reus (30)*, *s'Era d'en Pomeret (32)*, *s'Era d'en Nyacles (33)*, *s'Era de Can Gaspar o de Can Ribero (34)*, *s'Era de Can Carro*, *s'Era de Son Verd*, *s'Era des Puntarró*, *s'Era de Can Fogó*.

Al final del carrer del Sol hi havia *s'Era d'en Senegà (31)*.

En el camí Vell de Gràcia s'hi trobava *s'Era de Can Barbarà (35)*, *s'Era de ses Bonjesuses (36)*, *s'Era de sa Caeta (37)*, *s'Era de ses Cotes (38)*, *s'Era de Son Verd (39)*, *s'Era de Can Cota (40)*, *s'Era d'en Soler Ric (41)*, *s'Era d'en Tomeu Butxeca*, *s'Era d'en Pedro Caranyo*, *s'Era de sa Beata de Païssa*, *s'Era de na Bel de ses Camies* i *s'Era de Cas Maritano*.

Pujant pel carrer Major s'arriba al Mig Delme, durant aquestes investigacions hem sabut que en segles passats aquest lloc es coneixia com *na Muntanera* on hi trobàvem *s'Era de Ca n'Eixut (42)*, *s'Era de Can Seguí (43)*, *s'Era des Tast o s'Era de Son Cortera (44)*, *s'Era d'en Benet Tamborer (45)*, *s'Era de Can Aulet* i *s'Era d'en Toni Cuera*.

A dins el carrer Major a l'enfront del carrer de Jaume II hi havia *s'Era de Can Carro (46)*. A la *Fàbrica des Gel* hi havia *s'Era des Molí d'en Set (52)*.

A la ronda de Carles V hi havia *s'Era de l'Amo en Guillem de Son Catany (65)*, *s'Era des Molí d'en Garrova (67)*, *s'Era des Molí d'en Cañellas (64)* —aquest molí va desaparèixer dia 8 de setembre de 1911 per causa d'un fibló— i *s'Era de Ca l'Amo en Toni Majoral (66)*.

A la punta compresa entre el camí de Son Marrano i la carretera de s'Estanyol hi hem localitzat *s'Era des Molí de ses Basses (61)* que també es coneixia com *s'Era de Ca l'Amo en Jeroni* i *s'Era de Can Remendon (60)* també anomenada *s'Era des Masdeu*, en aquesta hi havia una barraqueta per guardar les eines i altres ormeigs.

En el creuer del carrer del Cardenal Rossell amb el carrer de la Villa de Madrid hi havia *s'Era des Molí des Tamborer (69)*.

En el camí de Son Marrano hi trobàvem *s'Era de Can Bernat Carro (63)*. I, a dins es primer caminó de *Son Torre* estava situada *s'Era de Ca na Sagaieta (62)*.

En el camí de Torratxí hi havia *s'Era d'en Miquel Robeta*.

Al carrer de Mateu Monserrat, anant cap el nou camp de Futbol hi havia *s'Era d'en Toni Eixut (68)*.

A la ronda de Migjorn hi ha un lloc conegut com *sa Batedora (70)*, aquest topònim ens indica que també s'hi batia però no a l'antiga sobre s'era sinó amb maquinària. Entre els

carrers d'Antoni Garcies i la *Via des Tren* hi trobàvem *s'Era d'en Sebastià de s'Àguila* o *s'Era d'en Sebastià Ramis* (71).

En el carrer de Weyler que dona amb la *Rotonda* fent cantó hi havia *s'Era d'en Toni Saco* (57); anant cap es *Velòdrom* passat *s'Avenc de Son Genovoi* a l'esquerra del creuer del camí de Cas Busso amb el de s'Àguila hi trobàvem *s'Era d'en Puigderrós* (56). I en el *Camí des Cap Blanc* a mà dreta podíem veure *s'Era de Son Gall* (55).

A la zona de la carretera de s'Arenal hi trobàvem a la finca on està actualment la floristeria, *s'Era de Ca ses Ventures* (53) on hi havia una caseta; davant el concessionari de la Seat o a *Can Conill* hi havia *s'Era de Ca s'Hereu* (54).

En el Passeig de Jaume III antigament també hi havia eres com *s'Era des Molí d'en Mostaxet* (58) o de *Cas Peguet* i *s'Era des Molí d'en Rotget* (59).

En el camí de Son Pieres també anomenat *camí de ses Corregudes* —ja que antigament per les festes de Sant Miquel i per ses Fires hi feien ses corregudes— devora el torrent que el travessa hi havia *s'Era de Cas Mercader Barraca*, *s'Era de Ca ses Raconeres*, *s'Era d'en Bernadí* i *s'Era de Can Gamundinet*.

En el camí de Ciutat hi havia *s'Era de Son Pere Negre* (47), *s'Era Can Prim* (48), *s'Era de Can Molinou* (49), *s'Era de Can Llepasseta* (50) i *s'Era de Can Aulet* (51).

Pel camí de Galdent a devora *ses Puntes de Galdent* hi trobàvem *s'Era d'en Niuetó* i abans d'arribar a la vila *s'Era de Son Monjo*.

Pel camí d'Algaida abans d'arribar a la caseta del Coix Carro *s'Era d'en Miquel Aulet* (72).

I davant es cementiri *s'Era de Buniferri*⁴ (73).

A més de la recollida toponímica de ses antigues eres hem arribat a dues conclusions més, una que molts de molins disposaven de la seva pròpia era i segona que pràcticament n'hi havia per tots els voltants del nucli urbà, però que podem assegurar que n'hi havia un bon grapat per la part de llevant del casc urbà de Lluçmajor.

Hi ha alguna era que en el present escrit no li adjudicam número això és per la dificultat que hem tingut per situar-la de forma exacta en el mapa, tenim la seguretat que està en el redol que nosaltres li adjudicam però dubtam entre una finca o la del veïnat per això davant el dubte ho deixam per una altra ocasió ja que la investigació sobre les eres està obrta i mai tancada.

En total hem recollit 93 topònims sobre eres dels voltants del poble de Lluçmajor, i d'elles n'hi ha 73 de situades cartogràficament mentre que 23 estan per situar.

Un altre punt que pot cridar l'atenció al lector és que hi ha topònims repetits com és el cas dels *Eixuts*, el motiu és que eren bastants de germans, cosins i parents que tenien el mateix malnom.

Creiem que és la primera vegada que es fa un recull toponímic sobre eres, però tenim la seguretat que altres investigadors d'altres municipis seguiran amb aquesta tasca empresa per nosaltres, doncs creiem que la feina a l'era i el batre, antigament era un fenomen normal a la Mallorca rural que va perdurar fins els canvis socioeconòmics ocorreguts durant la dècada dels anys seixanta del segle XX.

⁴ Entrevistes orals: Llorenç Oliver Sbert *Marroig* (Lluçmajor, 1929), Antoni Julià Salvà *Ventura* (Lluçmajor, 1917), Apol·lònia Noguera Clar *Seguina* (Lluçmajor, 1923), Antoni Monserrat Tomàs *Gaspar* (Lluçmajor, 1923), Margalida Salvà Puig *Raconera* (Lluçmajor, 1908).

